

Ata Mäneli -5/ romanyň dowamy

Category: Kitapcy, Romanlar, Ýatlamalar

написано kitapcy | 23 январа, 2025

Ata Mäneli -5/ romanyň dowamy * * *

Oba gidip geleli bäre, Mergen giň çöle syganok. Öz hasratyna gark bolup, çar tarapa urnup ýör. Günde bir ýerde goş ýazdyrýar. Sergin alaňlarda, heniz adam aýagynyň sekmedik ýerlerinde düşleýär. Gijäniň bir wagty ýadap, sütüni süýnüp gyşarýar. Emma gözüne uky gelenok. Oýlugaň üstünde iki ýana urnup ýatýar. Daňdan, ukynyň süýji wagty bir ymyzganjak ýaly edýär. Ýöne çopana daňdanyňkusy haram-da! Goýun örer. Çopanam onuň yzyna düşer. Mergeniň garaýagyz paýhasly ýüzi günň dowamynda bir gezegem açylmaz.

Ýürek hasrat çekende, ne ýüz açylar, ne-de göz güler.

Mergeniň kimdir biri bilen iç döküşesi, ýüregindäki jerhedi gowzadasy gelýärdi. Çola depäniň üstünde içiňi hümläp oturmak agyr jezady. Iki egniňden basyp, gyzgyn çägä sokup gelýärdi. Emma kim bilen iç döküşjek? Sarymaňyz çoluk bilenmi? Mergen ýaş oglanyň ýanynda öz ýürek derdi barada dil ýarmaga ejap edýärdi. Oňa ýeke-täk teselli berýän zat ýatlamalarydy. Ýakymly ýatlamalar oňa sapaly, süýjülikli durmuşy, ýaňydan bäre ýitiren rahatlygyny gaýtaryp berýärdi. Ýatlamalarda Hallygözelem öňküsi dek şadyýandy, mähirlidi. Kä näzli, kä otlukly garap, Mergeniň kalbyna gozgalaň salypotyrdy...

Mergen obada üç gün boldy. Üç günň üçüsiniňem mazasyny bilmedi. Ümürde-dumanda gezen ýaly bolup gaýtdy. Hallygözel öňki Hallygözel dälidi. Hemişeler gelniň dünýäden göwni hoşdy. Gözi-gaşy güler durardy. Garyp günündenem nalamazdy. Bu gezek welin, gelin aljyraňňydy. Bir görseň, özüne sor salyp ýylgyrjak bolýar, Mergene owsun atýar. Emma husny durlananok. Salym geçmänkä-de, ony düşnüksiz howsala gaplap alýar. Reňki oçýär. Şol pursatlarda gyzgyn posalaram, Mergeniňözelenip ýalbarmalaram Hallygözeliňdoňuny çözenok. Dogrusy, gelin ýürek gapysyny açanok. «Maňa bolýan zat ýok. Men öňki Hallygözeldirin» diýýär.

Ýok, ol öňki Hallygözel dälidi. Boýam kiçelen ýaly. Durkam gysylypdyr. Gözi-görejem solgun. Olarda öňki nur, öňki şöhle ýok. Ýa gelniň Mergenden ýüregi sowaýdymyka?

Çopan ýigit ynamly dillenyärdi:

– Ýok, Hallygözel ikilik etmez.

Mergen Hallygözeli saraldyp-solduran zadyňnämedigini öz ýanyndan güman edýärdi. Şol pursatda özüni gaty müýnli duýýardy...

Wagt irdi. Günüň howry heniz çöle çabramandy. Göwni-kalby ezilen çopan, gargy tüýdügi eline aldy. Tüýdük turuwbaşdan belent ýaňlandy. Saz göçgünli, muhabbetli bolmalydy. Ýürek gopduryjy duşuşygy, mährem didary, gyzgyn posany arşa götermelidi. Emma ol aýralyk mukamyna çalym berdi duruberdi. Onda joşup, tolkunan duýgy ýokdy. Howurly gujagam, ataşly näzem ýokdy. Ahmyr bardy, dady-perýat kändi...

Saz duýdansyz ýaňlanyşy ýaly, birdenem kesildi.

– Ýeri, how, çopan. –Nätanyş, ýognas ses golaýdan eşidildi. – «Aýjemaly» näme, beýle gamgyn hörpde çaldyň-la?

Mergen ses gelen tarapa üşerilip seretdi. Çopanyň ýüregi sarlydy. Sähel-mähel zada tisginip-sarsyp durmazdy. Emma çalmaryň gabadynda duran nätanyş atlyny görende welin, dodaklary birden kepedi.

Atlynyňsyr-sypaty hyrsyzdy: giň, etlek maňlaýa, uly ala göz, içinden-bagryňdan geçip gelyän sowuk nazar, uçlary maşşygrak burun, Sakardor alaşanyň üstünde garadan gaýtmaz adam otyrды. Iki egninde okly hatar, çigninde mauzer. Salgyny eşiden adam ony gümansyz tanajakdy. Kelte, emma berdaşly göwresinden tanajakdy. Mergenem ony tanady. Şonda-da, janyňy barlap görmekçi boldy.

–Sen, kim bolarsyň?

Ata Mäneliniň gaşlary gaharly tirpilledi:

–Saňa kim diýýärler?

–Maňamy? – Mergen atlynyň äheñiniň sowandygyny syzdy. Ýumşak dillendi.

– Mergen diýýärler maňa.

–Kimiň çopany?

–Gojuklaryň çopany.

–Haýsy gojuklaryň?

–Derýanyň boýundaky.

–Derýanyň boýundaky gojuklarda-da tire-urug köpdür, how.

–Onyň-a dogry. Meň agalaryma garakçy gojuklar diýýäler.

–Garakçy gojuklar diýsene. –Mäneli ýapynyňýüzünde ýaýrap, otlap ýören sürüni gözden geçirdi. –Maňa Ata Mäneli diýýärler.

– Mäneli çalaja gülümsiredi. – Garakça-ha däl welin, galtaman-a diýýärler. Eşidipmidiň?

–Eşidipdim. – Mergen suslandy. – Amanat mal baksaň, kim ata çykypdyr, kim ýarag dakynypdyr, günübirin eşidýäň.

– Mergen, sen çarwa adamsy. Elguşlara beletsiň. – Ata Sakardoruňyumşak ýalyny sypady. – Göräýmäge olaryň hemmesem bir wagşy guşdur.

– Olaryň wagşy kem-ä ýok. Dogumly, çalasyn guş.

–Dogumlydyr. Häsiýetleri welin birgeňsidir. Biri beýlekisine meňzemez.

– O tarapyn-a belet däl men.

– Elguşuň biri awlan awyny özi iýer. Ikinjisi eýesine mähremdir. Ynsaplydyr. Awan awyny artykmaç parçalamaz. «Pygamber awundan» artyk awam etmez.

–«Pygamber awam» ýedi towşandyr.

– Ýedi towşan. – Mäneli demine çala aram berip – Ýarag dakynyp, ata çykan adamlaram dürli höwes bilen dem alýandyr. Olaryn baryny bir aýakdansürmegin.

Mergen ýürekden dillendi:

– Adamyňadamdan parh-a köpdür.

– Kimi gara nebis ata çykarýar. Gan-hun talapedip, ata çykýanam bar. –Mäneli Mergeniň ýüzüne manyly garady. – Il-günüň bähbidini arap ýarag göterýänem ýok däl.

–Öz-ä, her kim bir küýde, serdar. – Mergen az-kem küýlenip duransoň dowam etdi. – Biri men baýdyryn diýip kükreýä. Beýlekisi begdirin diýýä. Ýene biri arçyn. Ors bilen barşyp-gelişýänem bar, ýöne, olaryn içinde garamaýagyň agysyny aglaýan-a köpdäl. Men, şon-a bilýän, serdar.

– Ejiziň, oňmazyň agysyny aglaýanam bardyr. –Mäneliniň görejiniň öwüşgini artdy. – Bakýanyň amanat mal bolsa, sen hiçkesden gypynç etme. Men amanada hyýanat edýän ogul däl.

Gören-duşan çopan-çoluklaryňa-da aýt. Ata Mäneliniň nökerleri garyp çarwa gyýa göz bilen garamazlar. Howatyr etmesinler. – Ol elini guşagyndan geçirdi. – Birkesden sütem görselerem, barsynlar meň huzuryma. Aryny ýerine salmak, hak-heşdegini alyp bermek meň bilen.

Mergenden birbada ses-seda çykmady. Dogrusy ol näme diýip, näme aýtjagyny bilenokdy. Saragt çölünde çar tarapa uçup ýören myş-myşlar onuň hem gulagyna ilipdi. Galtaman açgözmüş. Gözüne ýakan öweji soýdurýarmyş. Çopanyň depesinde gamçy oýnatmak, döşüne tüpeň gezemek galtamanyň bärkije oýunlarymyş. Bir aýdanyny iki gaýtalatsaň, it atan ýaly atýarmyş...

Bir-birinden aýylganç myş-myşlar Mergene-de ýazylganlyk berenokdy. Ynha, indi ykbal ony Mäneli bilen ýüzbe-ýüz sataşdyrды. Ýöne, gazaply ýigidiň eli ýaraga uzanok-la? Onuň gamçysam galganok. Malam talap edenok. Gaýta hossarlyk goluny uzatjak Çopan-çolugy hyýanatdan-sütemden gorajak. Ýa bu onuň aly-hilesimikä? Mergen Mänelini dykgat astyna aldy. Onuň ýüzünden-gözünden niýetini aňjak bolup çalyşdy. Ýöne myhmany synladygyça, çopanyň göwni aram tapdy. Mänelä şübhe bilen garanyna ökünjek boldy. Ata janygyp gürleýärdi. Gürledikçe onuň gazaply nazary, tutuk keşbi ýumşayardy. Sesem parahatdy, durudy. Ala gözleri tebigy pähim bilen ýyldyraýardy. Şol pursatlarda onuň gedemsi, dyzamaç boljagyna ynanaýmak kyndy... Ata Mäneli Mergeniň ýaýdançly dymýandygyny aňdy:

– Galtaman ejize hossar çykjak, söýget berjek diýse ynanaýmak kyndyr. – Ata Mergeniň ýüzüne ýylgyryp garady. – Diläsüýji, eli egri diýersiň. Düýn-öňňünem perreňleriň sürüsine dökülди diýersiň – Mäneli dodaklaryny ýalady. – Perreňlerdenem zor bilen mal alamzok. Olaryn örülerine göz-gulak bolýas. Çopan-çolugyny buluçdan goraklaýas. Garaz, iýýän hurşumyzy haklaýas. – Ol indi Mergene igençli garady. – Sen, çopan, «atdan düş» diýip mürähedem etjek dälmi? Ýasöwüşligiňi gaýgy edýäňmi?

– Çopan halkynyň açyk ýüzi mürähedidir. Düşüber, Ata serdar. Bir taňka demli çayym bar. Käsä birki atarlyk gowurdagymam bar. Söwüşlik toklam, näme, Hudaýyň ýetiren günü bolar-da.

– Çopan, meň nan işdäm ýok. – Mäneli atdan düşdi-de, onuň jylawuny ojara iltedi. – Çayam küýsöp baramok. Häki bir,

gepbaşy diýäýmeseň. Birki heň etseň welin, diňläýin. Göwün poslana meňzeýär. Tüýdügiň sesini eşidip, bärlik sowlanymy duýmandyryn.

–Sowulsaň, gowy edipsiň, serdar. Göwnüň poslan bolsa, ikimiz dertdeş ekenik.

– Bize göwünleň posuny açmaga maý bolarmyka? Goýun maly salkynda ýaýrap-ýaýnagyg bolýar.

–Süriniň yzynda çolugym bar. – Mergeniň sesi söýünçli eşidildi. – Malyň abyny-tabyny alyberdi ol. Saza-da, heňe-de maý bolar. Hany, oýlugaň üstüne geç, ornaş.

– Ýogsa-da, «Aýjemaly» ýaman gamgyn çaldyň-la?– Mäneli Mergene gülümsiräp garady.– Men ol sazy Mänede-de, Saragtda-da köp eşidipdim. Ýöne, onuň beýle hörpde çalynanyny eşitmändigim.

–Tüýdugi, serdar, barmakdyr, dodak çalanok. Ýürek çalya. Dertli ýürekden syzyp çykýan sazam gamgyn bolýa.

– Ýüregiňe gam-gussanyň çekendigini keşbiňem aýdyp dur. Nepesiň soluk seň. Aýdyp otur. – Ata Mäneli ýene janykdy. – Halsyz hassaň barmy? Sütem gördüňmi? Ýa dost-ýaryň biwepalyk etdimi? Çekinme-de aýdyber. Gep şu çölde galar. Hemaýatym welin garaşdyrmaz.

–Gardaş, aslynda maňlaýyňşor bolsa bolmaz eken. – Mergen käsä çaý guýup, myhmana uzatdy. Ilki ýetimçiligiň derdi. Soň çolugaň hunabaly durmuşy. Garaz, ýagty jahana gelip, känbir ýagty günü görmedim. – Çopan bokurdagy dolan ýaly, yzly-yzyna ardynjyrady. –Gara günü näletläp ýörkäm, alnymdan Gün dogdy duruberdi: Durdy Gojuk meni öýerdi. Men mähir howruna çoýundym. Dünýäm täzelendi. Ýalançynyň gadyry artdy. Ýüregime umyt siňdi. Kalbyma ertirki günüň aladasy doldy. –Mergen uludan demini aldy. – Dört-bäş günlükde bolsa, meniň bagt ýyllyzym gubarlandy.

– Nämе, gelin bilen araňа gep-söz düşdümi? Ýagöz-dil boldumy?

–Ara gep-söz düşen bolsa, onda ýanyp-bişip oturjak däl-le. Telek söz aýdan bolsam, Hallygözeliň önünde dyza çökjek, ýalbarjak...

–Dyza çökjek? –Mäneli gürründeşiniň ýüzüne geňirgenip garady.

– Yşk heseri erkek adamy telbe-diwana edermiş. Ugrunda bar öýdýän.

Mergen yzly-yzyna başyny atdy:

–Ugrunda bar bolansoň, diýýändirler.

–Çopan, seň barha armanyň artýa-la? – Ata birhowa ýaýdanyp dymdy. – Gelin ýoldan azaşan-a däl-dir-dä?

–Ýok, ýok. – Mergen aýgyt bilen kellesini ýaýkady.

–Hallygözeliň ynsaby päk. Ondan ikilik çykmaz.

– Göwnüň bitin bolsa bolýar.

–Hallygözeliň kalbyna dag basan apat –meniň garyplygym.

–Sen garyp diýip, ýüzüni asýamy? –Mäneliniňýüzüniň terzi bozuldy. – Ol seniň batrakdygyňy bosagaňdan ätlän günü bilmedimikä?

– Bilendir. Ýöne, ilki günleriň muhabbeti-sapasy gelni birbada öz girdabyna dolap alandyr. Oňa meň garyp külbämem rōwşen görnendir. – Mergen käsesindäki çaydan göwünsiz owurtlady. – Wah, men özüm ýaly garyp-pukaralaryň arasynda oturan bolsam, munuň ýaly ahwalat bolmasa-da bolmazdy. – Mergen pikirini durlaýan şekilde sägindi. –Gojuklaryň daýhanam, çarwasam barjamly adamlar. Barjamlynyňkam bezenmek-beslenmek bilen-dä. Deň-duşy bezense, kemsinmejek zenan barmy näme? Hallygözelem kemsinendir.

–Garyplygyň zenany bezemejeg-ä çyn. Ýöne...

– Serdar, oň ýönesi bolmaz. – Mergen Mäneliniňsözünü böl-di.

–Garyplyk akyllý gelinlerem kiçeldýär. Garyp oňnudy Hallygözelem kiçelden, kejikdiren ýaly. Gaýdýançam keşbi durlanmady. Ýogsam, meni ynjytmajak bolup, özüne näçe diýseň zor saldy. Ynjan, kemsinen ýürek gülyäarmi näme?

– Ýüpek geýemok diýip, ýüzüni turşadýan bolsa.gelnin akyly goýalmadyk ýaly. – Mäneli tutuk dillendi. – Akyl-huşy kämil gelin sabyrly bordy. Ýorganyna göre aýak uzadardy.

–Hallygözel, ýaş-da entejik.

–Bolýa-da, çopan. Adamyň başynda baýlygam, garyplygam baky durmaz. Hudaý berse, barjamlam bolarsyň. – Ata Mäneli goltugyndan baş manat çykardy. – Me, al, gardaş. – Ol pulý Mergene uzatdy. – Meňem barja pulum şu. Gelnin gereğine ýarat. Göwnüni awla.

Mergen iki elini birden daldalatdy!

–Goýaweri, serdar. – Çopanyň açylyp başlan ýüzi gamaşdy. –

Meni kiçeltme, serdar. Bi ýaşda bir gelni geýindirip bilmän, el serseň... Ýok, serdar. Maňa-da başymy dik tutup gezmek gerek ahyryn. Taňry ýalkasyn, serdar.

– Gör-dä, çopan. – Mäneli göwünsiz dillendi. – Men-ä seň ahy-nalaňa dözmedim. Goltgy bereýindiýdim.

–Taňryýalkasyn, serdar. Garyp çopany syladyň. Amanat mala el urmadyň. Gepe-igenje goýmadyň. Her nä, ömrüň uzak bolsun, serdar.

Mergen tolgunyp, hoşnut bolup gepleýärdi. Häli-şindi sözüniň arasyny bölýärdi. Mänelini nazara bilen alkyşlaýardy. Sada, açyk göwünlü ýigidiňalkyşy Atany oňaysyz ýagdaýa saldy. Ol çytylyp gepledi:

–Mergen, goýsan-a. Beýle alkyşlar ýaly, men saňa näme ýagşylyk edipdirin? Ýagyny gaýtardymy? Aşa alkyş adamy kiçeldýändir.

–Sen meni arşa göterdiň. – Mergen basymyny gowşatmady. – Öz deňiň saýdyň, hemsöhbət bolduň. Hossarlyk goluny uzatdyň. Men seni şonuň üçin alkyşlaýan. Saňa Ýaradandan uzak ömrem şowuň üçin dileýän.

Ata Mäneli howlukmaç turdy:

–Men gaýdaýyn, çopan.

–Gaýdaýyn? – Mergenem oturan ýerinden hasanaklap galdy. – Saz diňlemän gaýdyberjekmi?

–Sen oba gidip gel. Sazy soň diňläli.

–Oba gidip gel? Men-ä hiç zada düşünyän däldirin. Gelniňi näçe eziz görseňem, sen, çopan, bir zada düşün. – Mäneliniň keşbi suslandy. – Durmuş, zamana ähtiýalan, gardaş. Aýalam aýaldyr. Onam unutma. Git-de, gelniň görejine dikanlap gara. Müýni bolsa tisginer. Ýok, ynsaby päk bolup, töwerekden azar görenem bolsa, seň gönümel, mährem nazaryň öňünde saklanyp bilmez. Aglar. Ýüregi gowzansoň, dil açar.

– Dil açarmyka?

–Agyr ýüke inerem çydamaz. Bagyrar. Namysyna agram salynan bolsa, wepaly zenan dymmaz. Dymsasenem, özünem ryswa eder. Aý dogsa älem görýär ahyryn.

–Onyň-a dogry, serdar. Süňňi haramy aýak basyşyndan tanarlar.

– Sen ondaýagdaýyny tap-da, oba atlan. Ulag gerek bolsa-da çekinme. Gönümel baraý. Meň goşum hol ilerki beýik syrgynyň

aňyrsyndadyr. – Ata Mäneli Sakardora atlandy. Talapkär
seslendi. – Mergen habaryňy ýetirgin.
Ata Mäneli alaşanyň jylawyny ileri tarapa burdy.
Mergen myhmany nazary bilen ugratdy.

(dowamy bar)... Romanlar